

Кладко І. В. Психолого-педагогічні основи технології використання проектної методики у навчанні іноземних мов / І. В. Кладко // Проектна технологія як засіб розвитку усного мовлення: збірник матеріалів регіонального науково-практичного семінару 28 листопада 2012 року. – Лисичанськ: ВП «Лисичанський педагогічний коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – С. 20–28.

У статті розглянуто психолого-педагогічні основи технології використання проектної методики у навчанні іноземних мов; з'ясовано, що проектна методика якнайкраще підходить продуктивним методикам навчання іноземної мови, іншомовній культурі та міжкультурній комунікації, суть якої – розвиваюче, особистісно-орієнтоване навчання.

Ключові слова: проектна методика, навчання іноземних мов, принципи комунікативного підходу.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кладко І. В.

Перед сучасною школою стоять завдання, пов'язані зі створенням умов для інтелектуального і духовно-морального розвитку учнів, для підготовки інтелігентної людини; для виховання в кожного школяра потреби в самоосвіті, самовихованні і саморозвитку; для формування в учнів широкого і гуманного погляду на світ.

Система урочної та позаурочної роботи у школі з усіх навчальних дисциплін повинна бути спрямована на вирішення зазначених завдань.

Іноземна мова є діяльнісним навчальним предметом, який володіє освітнім, виховним і розвиваючим потенціалом, що створює міцну основу для формування інтелігентної людини,

З метою забезпечення безперервності мовної освіти загальноосвітня школа надає учням, що закінчили базовий курс навчання, можливість продовжити вивчення іноземної мови на старшому етапі.

Розглянемо характерні особливості навчання іноземної мови на старшому етапі:

1) більш активна взаємодія всіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письма);

2) використання автентичних, проблемних публіцистичних і художніх текстів в якості джерел інформації, які зачіпають актуальні теми сучасності;

3) велика ініціативність і спонтанність мовлення учнів, в якій можуть зазначатися нестандартні ситуації спілкування;

4) основні види діалогічної мови – вільна бесіда, групове обговорення запропонованої проблеми, переважання діалогу – обміну думками;

5) побудова розгорнутих власних висловлювань на основі тексту самостійно, з достатньою аргументацією щодо прочитаного або почутого.

Таким чином, основною метою навчання іноземної мови на старшому етапі є вдосконалення всіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції, що є головною умовою здійснення міжкультурної комунікації в цілому.

На завершальному етапі навчання доцільно використовувати таку педагогічну технологію, яка давала б можливість вчителю запровадити своїх учнів в процес пізнання, націлити їх на пошук знань, тобто сприяла б подальшому розвитку вторинної мовної особистості та вдосконаленню первинної, подальшому формуванню комунікативної, соціокультурної міжкультурної компетенції.

При цьому найбільш логічним є розгляд психолого-педагогічних основ використання проектної методики з урахуванням специфіки іноземних мов як навчального предмета на старшому ступені навчання.

Яким же чином проектна методика може бути використана у викладанні іноземних мов на старшому ступені навчання?

Об'єктом вивчення іноземної мови є іншомовна мовленнєва діяльність як найважливіший засіб міжкультурної взаємодії в цілому. За твердженням І. Л. Бім [41: 1], міжкультурна взаємодія можлива тільки в тому випадку, якщо у школярів будуть сформовані всі компоненти іншомовної комунікативної компетенції (ІКК): мовна, мовленнєва, соціокультурна, компенсаторна та навчальна.

Проектна методика, як сучасна педагогічна технологія забезпечує успішне формування всіх компонентів іншомовної комунікативної компетенції, а, отже, і розвиток вторинної мовної особистості.

Позначимо істотні методичні висновки, що лежать в основі проектного навчання як сучасної педагогічної технології на етапі творчого застосування мовного матеріалу.

1. Щоб сформувати у школярів необхідні вміння та навички в тому чи іншому виді мовленнєвої діяльності, а також мовну компетенцію на рівні, визначеному програмою, необхідна активна усна практика для кожного учня групи.

2. Щоб сформувати комунікативну компетенцію поза мовного оточення, недостатньо наситити урок умовно-комунікативними або комунікативними вправами, що дозволяють вирішувати комунікативні завдання. Важливо надати учням можливість мислити, вирішувати будь-які проблеми, які породжують думки, розмірковувати над шляхами вирішення цих проблем, з тим, щоб діти акцентували увагу на змісті свого висловлювання, щоб у центрі уваги була думка, а мова виступає в своїй прямої функції – формуванні і формулюванні цих думок.

3. Щоб учні сприймали мову як засіб міжкультурної взаємодії, необхідно не тільки знайомити їх з країнознавчою тематикою, але шукати способи включення їх в активний діалог культур, щоб вони на практиці могли пізнавати особливості функціонування мови в новій для них культурі.

Основна ідея подібного підходу до навчання ІМ, таким чином, полягає в тому, щоб перенести акцент з різного виду вправ на активну розумову

діяльність учнів, вимагає для свого оформлення вправного володіння певними мовними засобами.

Ознаками проектної методики як нової особистісно-орієнтованої технології є:

1. Наявність концептуальної ідеї автора – особистісно-діяльнісний підхід до навчання іноземної мови.

2. Точність і передбачуваність результатів, усвідомлення шляхів їх досягнення.

3. Націленість на створення конкретного мовного продукту (діалог, монолог і т.д.), втілених у видах і формах навчальної та позанавчальної діяльності (колаж, комікс, сценарій, щоденник, стінгазета).

4. Зв'язок ідеї проекту з реальним життям: наявність зв'язків між теорією і практикою.

5. Самоорганізація та відповідальність учасників проекту консультативно-координуючий характер діяльності вчителя.

6. Обґрунтована технологія навчання комунікативної компетенції (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, компенсаторної, навчальної), яка є головною умовою розвитку міжкультурної комунікації в цілому. Дана технологія передбачає тимчасову і структурну завершеність проекту, а саме наявність чіткого алгоритму виконання послідовних дій.

Аналізуючи вищесказане, визначимо основні принципи використання проектного навчання на старшому ступені в рамках власне-методичних принципів навчання ІМ.

1. Принцип комунікативності. Даний принцип обумовлює всю навчально-пізнавальну діяльність учнів в процесі здійснення проекту, вмотивований характер їх мовної між учасниками проекту, припускаючи цілеспрямований, діяльності, наявність певних взаємовідносин практичну орієнтацію кожного заняття.

Виділяють наступні принципи комунікативного підходу проектної методики навчання ІМ:

1. У процесі проектного навчання учні включаються в пізнання навколишнього світу і виконують проблемні завдання, що розвивають самосвідомість, мислення.

2. У процесі проектної діяльності учні беруть активну участь у формуванні провідних і поточних (проміжних) цілей і завдань; шукають шляхи їх вирішення, вибирають оптимальне рішення при наявності альтернативи, здійснюють і аргументують вибір; передбачають наслідки вибору, діють самостійно: порівнюють отримане з необхідним; коректують діяльність з урахуванням проміжних результатів; об'єктивно оцінюють результат проектної роботи і результат проектування.

3. Учням дається можливість висловлювати свої власні думки, почуття, поділитися досвідом. Tom Hutchinson [60:11] при цьому стверджував: «Project work is very personal. There is nothing simulated about the project. The students are writing about their own lives: their house, their family, their own town, their dreams and fantasies, their own research into topic that interest them». Мова, за твердженням Т. Хатчінсона [60:11], повинна бути засобом спілкування і проектна робота розкриває учням великі можливості для користування мовою з метою його вдосконалення. Досить таки «чужа» інформація, наприклад про "Janet and John's family", "Mr. Smith's house" не сприяє розвитку комунікативної компетентності на належному рівні.

4. Заохочується спільна робота учнів (у групах, командах). Робота в колективі і присутній при цьому «дух змагання» значно підвищує мотивацію учнів, даючи їм можливість обмінюватися ідеями і допомагати один одному.

Отже, в процесі активної розумової іншомовної мовленнєвої діяльності при проектній роботі виникають різного роду зв'язки між іноземною мовою і власним світом учня, що сприяє розвитку комунікативної компетенції.

2. Принцип ситуативної обумовленості.

Учні беруть активну участь у діяльності, що імітує реальні ситуації. У процесі проекту організується спільна робота учнів на особистісно-значимі

теми: "Our House of Tomorrow", "We are against Violence", "My Dream family" і т.д.

3. Принцип проблемності.

Даний принцип передбачає виконання проекту як рішення комунікативно-пізнавальних завдань різного рівня складності.

В основі будь-якого проекту лежить проблема, що вимагає певних мовних засобів з боку учнів для її розробки та рішення і має певну практичну і теоретичну пізнавальну значимість.

Необхідно відзначити, що успішне вирішення особистісно-значущої проблеми передбачає інтеграцію знань з інших областей. Так, після вивчення теми «Освіта» ("Education") учням пропонується скласти проект "The Schools of tomorrow" «Школи майбутнього», взявши все позитивне, що є в шкільній освіті Росії, США, Канади, Австралії, Нової Зеландії. При цьому учні, працюючи над проектом, відтворюють в пам'яті знання з різних галузей, отримані на уроках іноземної мови, а також історії, географії та ін, що сприяє актуалізації пройденого матеріалу. З іншого боку, пошук вирішення практичних завдань актуалізує необхідність добування нових знань, пізнавальну діяльність учнів.

Якщо при традиційному підході учнями доводиться неодноразово стикатися з труднощами у виконанні завдань, що вимагають асоціацій зі знаннями, засвоєними раніше, то по проектній методиці учні звільняються в більшій частині від таких труднощів, так як в процесі розробки проекту власна зацікавленість учня, його внутрішні мотиви, прагнення проявити свої творчі здібності, змушують активно мислити, міркувати над проблемою, розкриває в його пам'яті незвичайні мовні ресурси, які він використовує в новій ситуації, що склалася. У більшості методичних посібників вказується, що міжпредметні зв'язки в проектній роботі сприяють розвитку в учнів пізнавальної активності, уяви, самодисципліни, навичок спільних дій і вміння вести дослідницьку роботу.

Таким чином, в основі творчого вирішення проблеми, як провідною складовою проектного навчання, лежить не тільки знання іноземних мов, але й володіння великим обсягом різноманітних предметних знань, необхідних для вирішення цієї проблеми, процес інтеграції при проектному навчанні іноземної мови допомагає учням усвідомити роль мовних знань, які стають основним засобом при успішному оволодінні іншомовною діяльністю, допомагають опанувати культурними зразками мислення, формувати свої розумові стратегії і сміливо вступати в міжкультурну комунікацію.

4. Принцип автономності.

Проектна робота усуває залежність учня від викладача шляхом самоорганізації та самонавчання в процесі створення конкретного продукту або вирішення окремої проблеми, взятої з реального життя. Отже, одним з головних принципів роботи по проектній методиці при навчанні іноземної мови на старшому етапі є надання студентам реальної автономії і можливості прояву ініціативи і самостійності в процесі активно-пізнавальної розумової діяльності.

Розвиток автономії учня в навчальній діяльності з оволодіння досліджуваном мовою виділяється в якості важливої освітньої мети в сучасних програмах з вивчення іноземних мов. При цьому рівень автономії, самостійності в процесі вивчення іноземних мов розглядається як обов'язковий критерій рівня володіння вивчаються мовою [26: 9].

Орієнтована на особистість учня проектна методика передбачає, таким чином, наступне: учні самостійно визначають цілі й завдання іншомовної мовленнєвої діяльності, відбирають необхідний матеріал, користуючись різноманітними джерелами інформації, планують зміст іншомовної мовленнєвої діяльності та здійснюють її, домагаючись шуканого результату.

Поряд з цим учні потребують цілому ряді певних інтелектуальних, творчих, комунікативних умінь, необхідних і достатніх для самостійного вирішення проблеми, що лежить в основі проектною методики навчання

іноземних мов. Е. С. Полат [41: 5] виділяє наступні, які сприяють успішному оволодінню проектною діяльністю:

1. інтелектуальні (вміння працювати з інформацією, з текстом (виділити головну думку, вести пошук інформації в іншомовних текстах), аналізувати інформацію, робити узагальнення, висновки тощо, вміння працювати з різноманітними довідковими матеріалами);

2. творчі (вміння генерувати ідеї, для чого потрібні знання в різних областях; вміння знаходити не один, а кілька варіантів вирішення проблеми; вміння прогнозувати наслідки того чи іншого рішення);

3. комунікативні (вміння вести дискусію, слухати і чути свого співрозмовника, відстоювати свою точку зору, підкріплену аргументами; вміння знаходити компроміс зі співрозмовником; вміння лаконічно висловлювати свою думку).

У контексті автономного вчення проектне навчання передбачає формування також і умінь усвідомлювати власні потреби, вибирати адекватні способи і засоби їх реалізації, оцінювати результати своєї праці.

Важливим моментом є й те, що учням рекомендується вести щоденник, це дозволяє їм брати участь в обговоренні ходу і результатів навчального процесу. У щоденнику школярі формулюють свої почуття і ставлення до цього процесу, роблять висновки про фактори, що стимулюють або гальмують його. Щоденник дозволяє фіксувати кожен успішний крок в оволодінні мовою, вдало вибрані прийоми роботи і навчальні матеріали; безперервно оцінювати власний прогрес, вести діалог з учителем.

Аналізуючи найважливішу складову проектного навчання – автономність учнів, необхідно зробити наступний висновок: в ході проективної діяльності в процесі іншомовного спілкування учень опановує цілим рядом найважливіших умінь: усвідомлювати свої цілі й потреби, відбирати необхідні матеріали, планувати й прогнозувати результати, користуватися різними видами навчальних матеріалів; осмислювати і обговорювати хід і результати; взаємодіяти з вчителем і товаришами;

активно мислити і пізнавати дійсність за допомогою іноземної мови, добувати необхідні знання та вміння і успішно використовувати їх у практичній діяльності.

Виходячи з наведеної сутнісної характеристики проектної методики з урахуванням іноземної мови як навчального предмета, необхідно відзначити, що проектна методика якнайкраще підходить продуктивним методикам навчання іноземної мови, іншомовній культурі та міжкультурній комунікації, суть якої – розвиваюче, особистісно-орієнтоване навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бім І. Л. Особистісно-орієнтований підхід – основна стратегія оновлення школи / І. Л. Бім // Іноз. мови в школі. – 2002. – № 2. – С. 11–15.
2. Бурцева Е. В. Навчальний проект як засіб мотивації вивчення іноземної мови у студентів немовного вузу: Автореф. дис. ... Канд. пед. наук: 13.00.02 / Улан-Уде, 2002. – 25 с.
3. Васильєв В. Проектно-ісследовательская технологія: розвиток мотивації / В. Васильєв // Народна освіта. – 2000. – № 9. – С. 177–180.
4. Зимова І. А. Психологія навчання іноземним мовам в школі / І. А. Зимова. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
5. Нехорошева А. В. З досвіду роботи по проектній методиці / А. В. Нехорошева // Иностр. мови в школі. – 2002. – № 1. – С. 18–21.
6. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти: Учеб. посібник для студентів пед. вузів і системи підвищених кваліфік. пед. кадрів / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркін, М. В. Моїсеєва, А.С. Петров. – М.: Академія, 2000. – 272 с.
7. Равкин З. І. Метод проектів / З. І. Равкин // Російська педагогічна енциклопедія в 3 т. – М., 1993. – Т.1. – С. 567–568.
8. Сибірська Н. Л. Проектування педагогічних технологій / Н. П. Сибірська // Енциклопедія професійної освіти в 3 т. – М., 1999. – Т.2. – С. 344–345.

9. Фасхутдінова Г. М. Нові УМК з англійської мови для X та XI кл. загальноосвітньої школи / Г. М. Фасхутдінова // Иностр. мови в школі. – 1997. – № 5. – С. 51–53.

10. Hutchinson Tom. Introduction to Project Work / Tom Hutchinson / – Oxford University Press, 1991. – 23 p.

11. Mythology of International Project Work // PC English. – 2000. – № 38. P.6.